

1. משנה מסכת חגיגה פרק ב: ב-ג

יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסי בן יוחנן אומר לסמוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך ניתאי הארכלי אומר לסמוך יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שטח אומר לסמוך שמעיה אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם נכנס שמאי שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך הראשונים היו נשיאים ושניים להם אב בית דין: בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם:

2. משנה מסכת מנחות פרק ט משנה ז

כל קרבנות הצבור אין בהם סמיכה חוץ מן הפר הבא על כל המצות ושעיר המשתלח רבי שמעון אף שעירי ע"ז כל קרבנות היחיד טעונים סמיכה חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והיורש סומך ומביא נסכים וממיר:

3. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צב עמוד א

ת"ר: כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה, חוץ מפר הבא על כל המצות ושעירי עבודת כוכבים, דברי רבי שמעון; רבי יהודה אומר: שעירי עבודת כוכבים אין בהן סמיכה, ואת מי אביא תחתיהם? שעיר המשתלח. לא סגיא דלא מעייל? אמר רבינא: גמירי שתי סמיכות בצבור. אמר לו רבי שמעון: והלא אין סמיכה אלא בבעלים, וזה אהרן ובניו סומכין בו! אמר לו: אף זה אהרן ובניו מתכפרין בו.

4. רמב"ם הלכות שקלים פרק ד הלכה ב

אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז בתחלה גובין להן ואינן באין מתרומת הלשכה,

5. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צב עמוד ב

כל קרבנות היחיד טעונים סמיכה, חוץ מבכור ומעשר ופסח. ת"ר: קרבנו - ולא הבכור, שיכול והלא דין הוא: ומה שלמים שאין קדושתן מרחם טעונים סמיכה, בכור שקדושתו מרחם אינו דין שטעון סמיכה! תלמוד לומר: קרבנו - ולא הבכור... קראי אסמכתא בעלמא.

6. רש"י מכתב יד שם

קרבנו שבא לשם ריצוי ודורון, לא בכור מעשר ופסח שאינן באים לריצוי, אלא חובה הם עליו ולא לכפרה

7. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג: יד-טו

וכיצד סומך, אם היה הקרבן קדש קדשים מעמידו בצפון ופניו למערב והסומך עומד במזרח ופניו למערב ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם, ועל העולה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה. כיצד מתודה אומר חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי, היה הקרבן שלמים סומך בכל מקום שירצה מן העזרה במקום שחיטה, ויראה לי שאינו מתודה על השלמים אבל אומר דברי שבח.

8. סמיכה בקדשים, רב אהרן ליכטנשטיין – מעלין בקודש ה'

פיתחנו, בסעיף הקודם, את הבנת הסמיכה כדין בבעלי הקרבן. ראינו שאין זה דין סתמי המוצמד באופן אוטומטי לכל קרבן שיש לו בעלים. זהו דין שבמהלכו נאמרים דברי וידוי או שבח, ועל כן הוא תקף רק בקרבנות של דורון, ריצוי או כפרה. קרבנות אלו הם עולות, חטאות ושלמים. הבכור, המעשר והפסח ממועטים מדין סמיכה, למרות שיש להם בעלים. הטעם נעוץ בדיוק בנקודה שלעיל - אין בהם פן של ריצוי וכפרה, אין בהם מקום לוידוי או לדברי שבח, ולכן לא נדרשת בהם סמיכה. בין שני גבולות הגיזרה הללו, יש גם רוברד ביניים. אנו ננסף לרוברד הביניים את האשם ואת עולת החובה. להלן נבאר מדוע יש למקם את הקרבנות הללו ברוברד הביניים אך מבחינה מעשית, משמעות רובד זה היא שלהלכה - יש סמיכה בקרבנות הללו, למרות שאין פסוק מפורש המתייחס לכך. נפתח בעולת חובה. כדוגמה - ניקח את עולת ראייה. אילו היינו מודדים אותה לפי הקריטריונים של ריצוי וכפרה, היינו קובעים שאין בה סמיכה אבל לאחר שקבענו סמיכה באופן כללי בקטגוריה של עולות, הפכנו את הסמיכה לחלק מעבודת הקרבן בעולה. תהליך זה מניב חובת סמיכה גם בעולת חובה, לאור הפסוק הבא: "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט" (ויקרא ט', טז). הגמרא בביצה כ. לומדת מכאן שמשפט עולת החובה הוא כמשפט עולת הנדבה. המשמעות ההלכתית היא שיש חובת סמיכה בעולת חובה, כשם שיש כזו בעולת נדבה. הסמיכה הפכה לחלק ממשפט העולה, ולכן היא נדרשת בכל העולות. דוגמה נוספת השייכת לרוברד הביניים היא קרבן האשם. גם באשם לא מוזכרת סמיכה במפורש, אך הוא טעון סמיכה. עניין זה נלמד מתוך היקש כללי של קרבן האשם לקרבן החטאת. אמנם, כאן יש להקשות - הרי קרבן האשם הוא קרבן כפרה מובהק, ומדוע צריך להגניב אותו אל חובת הסמיכה דרך דלת אחורית של היקש? התשובה נעוצה בהבדל מהותי בין חטאת לבין אשם. החטאת נועדה לכפרה על החטא, אך האשם ביסודו איננו מכפר על החטא. האשם רק מגן על האדם מפני המוות או הייסורים שמגיעים כתוצאה מן החטא...

לסיכום, יש לנו שלוש קבוצות:

- קבוצה אחת - קרבנות הבאין לדורון, ריצוי וכפרה. באלו יש סמיכה, כחובה המוטלת על בעלי הקרבן. תפקידה הוא ליצור פנייה אל הקב"ה (בוידוי או בדברי שבח) לפני ההקרבה.
- קבוצה שנייה - קרבנות שאינם מבטאים את הקשר שבין האדם לבין הקב"ה. אלו הם הבכור, המעשר והפסח, ובהם - אין סמיכה.
- קבוצה שלישית - עולת חובה ואשם. אלו שייכים לרוברד הביניים, ובו - יש סמיכה, אך לא מעיקר הדין אלא מתוך הרחבה של קרבנות הקבוצה הראשונה.

9. משנה מסכת מנחות פרק ט משנה ט

חומר בסמיכה מבתנופה ובתנופה מבסמיכה שאחד מניף לכל החברים ואין אחד סומך לכל החברים

10. משנה מסכת מנחות פרק ט משנה ח

הכל סומכין חוץ מחרש שוטה וקטן סומא ונכרי והעבד והשליח והאשה וסמיכה שירי מצוה על הראש בשתי ידים ובמקום שסומכין שוחטין ותכף לסמיכה שחיטה:

11. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צג עמוד ב

ובמקום שסומכין שוחטין, תכף לסמיכה שחיטה. מאי קאמר? הכי קאמר: במקום שסומכין שוחטין, שתכף לסמיכה שחיטה.

12. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כ עמוד ב

משנה. כל היום כשר...לסמיכה, לשחיטה...
גמי לסמיכה ולשחיטה - דכתיב וסמך ושחט, וכתוב בה בשחיטה ביום זבחכם,

13. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף קיב עמוד ב-קיג עמוד א; קיט עמוד ב

מה בין במת יחיד לבמת ציבור? סמיכה ושחיטת צפון... סמיכה, דכתיב: לפני ה' וסמך. שחיטת צפון, דכתיב: צפונה לפני ה'. מתנות סביב, דכתיב: וזרק על המזבח סביב (סביב). תנופה, דכתיב: והניף הכהן לפני ה'. הגשה, דכתיב: והגשה אל המזבח.

14. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צג עמוד א

היורש סומך. תני רב חנניה קמיה דרבא: יורש אינו סומך, יורש אינו מימר. והא אן תנן: היורש סומך, ומביא את נסכיו, ומימר! אמר ליה: איפכא? א"ל: לא, מתניתין מני? רבי יהודה היא, דתניא: יורש סומך, יורש מימר; רבי יהודה אומר: יורש אינו סומך, יורש אינו מימר. מאי טעמא דר' יהודה? קרבנו - ולא קרבן אביו, ויליף תחלת הקדש מסוף הקדש, מה סוף הקדש יורש אינו סומך, אף תחילת הקדש יורש אינו מימר. ורבנן? המר ימיר - לרבות את היורש, ויליף סוף הקדש מתחילת הקדש, מה תחלת הקדש יורש מימר, אף סוף הקדש יורש סומך.

15. רש"י ד"ה ב"ש, גליון הש"ס שם

16. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף כ עמוד א

ואמרו בתוס' דלאו דוקא ביום טוב דאפילו בחול נמי לבית שמאי אין סומכין. והא דפליגי ביום טוב להודיעך כחן דבית הלל דאפילו ביום טוב סברי בית הלל דסומכין. אבל רש"י...

17. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טז עמוד ב

דבר אל בני ישראל... וסמך, בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות. רבי יוסי ורבי (ישמעאל) + מסורת הש"ס: [שמעון] + אומרים: בנות ישראל סומכות רשות. אמר רבי יוסי: סח לי אבא אלעזר: פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים, והביאנוהו לעזרת נשים, וסמכו עליו נשים. לא מפני שסמיכה בנשים - אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים. ואי סלקא דעתך סמיכה בכל כחו בעינן - משום נחת רוח דנשים עבדינן עבודה בקדשים? אלא לאו שמע מינה: לא בעינן בכל כחו. - לעולם אימא לך בעינן בכל כחו. דאמר להו: אקפו ידיכו. - אי הכי לא מפני שסמיכה בנשים? תיפוק ליה דאינה לסמיכה כלל! אמר רבי אמי: חדא ועוד קאמר; חדא - דליתא לסמיכה כלל, ועוד: כדי לעשות נחת רוח לנשים.

18. פני יהושע מסכת ביצה דף כ עמוד א

ולכא למימר דבחול נהי דלית ליה סמיכה בשלמי חובה מדאורייתא אפ"ה מדרבנן טעונין סמיכה, משא"כ ביום טוב דאיכא שבות להשתמש בבעלי חיים מש"ה לא אתי סמיכה דרבנן ודחי שבות דרבנן, הא ליתא דהא למ"ד סמיכה דרבנן ע"כ אי אפשר לסמוך עליו אפילו בכל כחו דהא עבד עבודה בקדשים דאסור מדאורייתא כדמקשה הש"ס בחגיגה (דף ט"ז ע"ב) לענין סמיכה דקרנן נשים ע"ש ... וא"כ לפי"ד דבסמיכה דרבנן אינו סומך בכל כחו אלא באקפו ידי בלבד א"כ אמאי אסרו ליה ב"ש ביום טוב הכא משום שבות תיפוק ליה דלא שייך שבות בכה"ג כיון שאינו סומך בכל כחו ... ולדעת צ"ע גדול ליישב דוק היטב:

19. קהילת יעקב - יש חיוב מדרבנן בגברים (ולא בנשים) - ולכן זה צורך הקרבן ואינה מוגדרת כמעילה

20. שפת אמת מסכת ביצה דף כ עמוד א

וכוונת הגמי לאפוקי ממ"ד בסמיכה גופה פליגי היינו בדין סמיכה אי בעינן שיהא תיכף לשחיטה וממילא לב"ש גם בלאו שבות ג"כ אין צריך לסמוך סמוך לשחיטה אלא דפליגי אי גמריי שלמי חובה מנדבה ואפי' אי לא גמרינן מ"מ בחול צריך סמיכה רק ביום טוב אין סומכין משום שבות...ועוד אפ"ל דהא שלמי שמחה אין לו שיעור ... וכיון דמן הדין יוצא בשמחה בכזית א' והוא מרבה שלמי שמחה טובא דבודאי להתיר להביאן ביום טוב הן בכלל הכתוב חג לה' דמותרין אבל לענין סמיכה י"ל דבכלל שלמי נדבה הם ובעי סמיכה וא"כ י"ל דאה"נ לב"ש מה"ט אסור להרבות בשלמי שמחה יותר מן החיוב כדי שלא לסמוך ביום טוב וזה שאמרו מביאין שלמים ואין סומכין עליהן דדוקא כדי החיוב מביאין שא"כ סמיכה ולא יותר מטעם דשבות הוא וא"ש ג"כ פי רש"י הנ"ל:

והנה בטו"א בחגיגה (ט"ז ב) הקשה אהא דאמר ר"י דמטעם שבות אסור לסמוך חדא הא אין שבות ... ולדידי לק"מ דהא דר"י מתיר להקדיש היינו מטעם דכשגזרו חז"ל אין מקדישין ביום טוב לא גזרו מיד על הקדש קרבן דזמנו בשבת ויו"ט משא"כ סמיכה דהשבות נכלל בהך דאין משתמשין בב"ח סמיכה ממילא הוא בכלל האיסור כנ"ל והא דאין שבות במקדש נ"ל דסמיכה שאני הואיל ולכל מסור ואף על גב דסמיכה בעזרה מ"מ הואיל ומסור לבעל הקרבן י"ל דבכה"ג יש שבות במקדש

21. שער המלך הלכות מעשה הקרבנות פרק ג הלכה יג

אכן על פי האמור יש ליישב דרש"י ז"ל לשיטתיה אזיל דסבירא ליה דלר"י נשים סומכות רשות סמיכה בכל כחו ולא אמרינן עבודה עובדת בקדשים ואם כן לר"י כי היכי דנשים אף על גב דלא בעי סמיכה מצו למיעבד סמיכה ה"נ בשי"ח לב"ש אף על גב דס"ל דאין טעונין סמיכה מ"מ אי בעו למעבד עבדי אלא דב"ש ס"ל לב"ש דאין סומכים אף מתו' רשות משום דהוה ליה משתמש בב"ח

22. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביצה פרק ב

ב"ש אומרים הותרה סמיכה שלא כדרכה וב"ה אומרים לא הותרה סמיכה שלא כדרכה היא שלא כדרכה מאתמול אמר ר' זעיריה כל עמא מודיי באשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא שלמי נדבה שסמך עליהן מאתמול יצא מה פליגין בשלמי חגיגה ב"ש עבדין לון כשלמי נדבה בית הלל עבדין לון כאשם מצורע א"ר יסי הן דאת אמר אשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא בזמנו עיבור זמנו נעשה כשלמי נדבה